

OBILJEŽEN DAN REFORMACIJE U SISKU

Dan kad je Martin Luther rekao „Dosta!“

Već nekoliko godina crkve reformirane baštine s područja Siska u Baptističkoj crkvi u Tomislavovoj ulici u Sisku obilježavaju Dan reformacije 31. listopada kad je Martin Luther katolički svećenik i redovnik, tog dana 1517. g. objesio svojih 95 teza na vrata crkve u Wittenbergu koje govore o indulgencijama i dogmama u crkvi. Pored Baptističke crkve u tom obilježavanju sudjeluje Adventistička i Evangeosko pentakostna crkva. Tema ovogodišnje proslave bilo je latinično izdanje prve Biblije prevedene na hrvatski jezik pod nazivom Novi testament 1. dio, što je zapravo dio Novog zavjeta izvorno napisanog na starohrvatskom jeziku, koji je izdan prije 450 godina na glagoljici i ćirilici.

Pored prigodnih govora koje su održali sudionici ove proslave iz Adventističke crkve prof. dr. Drago Matak i dr. Nikolaus Satelmajer iz Sjedinjenih američkih država te izaslanik županice Marine Lovrić Merzel Josip Takač, a iz Baptističke crkve pastor i dipl. teolog Miloš Komanović, brojna publika je mogla uživati i u čitanju dijelova Novog zavjeta napisanih na starohrvatskom kao i u prigodnim glazbenim točkama.

Prvi prijevod Biblije na hrvatskom jeziku je prijevod Novog zavjeta s Erazmusovog grčkog izdanja koji je tiskan 1562. i 1563. na glagoljici i ćirilici u Urachu, Tübingenu u Njemačkoj. Do tog prijevoda je došlo zahvaljujući velikom trudu Primoža Trubara koji je uspio naći njegove prevoditelje Stipana Konzula i Antun Dalmatina, redovnike iz Istre. Taj projekt je financirao barun Ivan Ungnad koji je i osnivač protestantske tiskare u Urachu. Izdavači ovog prvog dijela latiničkog prijepisa su Adventističko teološko visoko učilište u Maruševcu, Filozofski fakultet u Zagrebu i Školska knjiga iz Zagreba.

Za nastanak latiničnog prijepisa možemo zahvaliti i Nikolausu Satelmajeru iz Sjedinjenih država koji se 1969. u New Yorku prvi put susreće s prvom hrvatskom Biblijom što je rezultiralo izuzetnim zanimanjem za to izdanje na kojem je kasnije doktorirao. Inače g. Satelmajer je porijeklom iz Srijema, a do 10 godine je živio u Bosanskoj Gradiškoj.

Iz govora Josipa Takača izdvajamo: „Reformacija je događaj koji je promijenio naš svijet, temeljito mijenjajući međuljudske odnose, oslobađajući ih jednoumlja kroz slobodu mišljenja i vjere. Bio je to početak velikih istraživačkih pothvata i izuma u svijetu tehnike i znanosti uopće. Reformacija je započela jednim incidentom kad je dominikanski svećenik Tetzal, opunomoćenik rimskog pape, počeo prodavati indulgencije (oproštajnice) kako bi namakao novčana sredstva za obnovu crkve Sv. Petra. Tom prilikom je govorio: „Kad novčić upadne u kutiju duša će istovremeno odletjeti u čistilište!“ Tom oproštajnicom su otkupljivani grijesi bez potrebe za vjerom i pokajanjem, a oprostjenje se moglo kupiti i za buduće grijeha kao i za duše mrtvih koje navodno borave u čistilištu. Iz tog vremena je i jedna anegdota kad je Tetzalu prišao neki saksonski gospodin u Leipzigu i kupio jednu oproštajnicu. Kasnije je taj gospodin postavio zasjedu u šumi kroz koju je prolazio Tetzal te opljačkao ga i namlatio. Završio je na sudu, a na optužbu da je opljačkao redovnika pokazao je svoju oproštajnicu što je uvaženo pa je oslobođen svake krivnje.“ G. Takač se dotakao i pitanja je li protestantizam danas živ i zaključio da danas zapravo nitko ništa ne protestira. Biti protestant ne znači samo protestirati. Pro znači ZA, testari znači SVJEDOČITI. Dakle, protestant je onaj koji svjedoči

za istinu, a danas treba raskrinkavati laži i zablude. Martin Luther je rekao: „Došlo je vrijeme da se govori.“ Po ovoj šutnji bi se reklo da je protestantizam danas mrtav. Pravi protestantizam ne može biti tek antikatolički, već antimodernistički i antievolucionistički. On mora biti protiv svakog zla koje pogađa današnji svijet. Protestantizam je pomogao Europi da se izvuče iz srednjovjekovnog duhovnog ropstva i intelektualne tame. Biblija na narodnom jeziku je nama vjerujućima jedna od najvećih tekovina reformacije. Tako je za manje od 50 godina od dana kad je Luther zakucio čuvene teze, hrvatski narod dobio svoj prvi Novi zavjet na hrvatskom jeziku.“

Drugi govornik je bio Drago Matak, prodekan Teološko adventističkog fakulteta u Maruševcu: „Ja sam odrastao na Zelenom Brijegu i vjerujem u reformatorski duh. Kad je 2007. Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik napravio je pretisak prve Biblije na hrvatskom jeziku, rodila se ideja da taj tekst latiniziramo i trebalo nam je godinu dana da to ostvarimo. Naime svega 200 ljudi danas u Hrvatskoj čita glagoljicu. Sad nema razloga da ne čitamo Bibliju na tom jeziku koji se prije toliko godina govorio. U pripremi ovog izdanja pomogli su nam Filozofski fakultet - odjel Kroatistike, Staroslavenski institut i Hrvatski studiji, a od suradnika spominjemo dr. Žagara i dr. Jembriha.

Nikolaus Satelmajer, koji se zbog progona Nijemaca nakon 2. Svjetskoj rata morao odseliti u SAD, govorio je o prilikama nastanka ovog djela na hrvatskom jeziku prije pola milenija: „Neki se stručnjaci pitaju zašto je prvo hrvatsko izdanje napisano na ćirilici. Cilj je bio napraviti ćirilčni primjerak za Hrvate koji su čitali ćirilicu. U to vrijeme su se Hrvati koji su živjeli jugoistočno od Krke i Vrbasa služili ćirilicom, a oni koji su živjeli svjeverozapadno od tog područja glagoljicom. U uvodu piše da je djelo namijenjeno i za Srbe i za Bugare i za Turke koje se namjeravalo preobratiti na kršćanstvo. Taj projekt je financirao Ivan Ungnad koji je bio vojni komandant na području Slavonije, Varaždina i Slovenije i varaždinski župan 16 g, a koji je postao luteran. Imao je tri dvorca. Velik dio svog života i sve svoje imanje posvetio je na prevođenje i tiskanje ove Biblije na hrvatskom jeziku. Volio bih da se u Hrvatskoj više prizna prevoditelj prve hrvatske Biblije Stipan Konzul. Jučer sam bio u Umagu u gradskom muzeju. Iako je Stipan Konzul rođen u Umagu, u tom muzeju se Konzul nigdje ne spominje. Sad želim apelirati na vaš nacionalni ponos. Ako se Nijemci čak ni za vrijeme nacizma nisu odrekli Luthera, Srbi nisu zaboravili Karadžića, a Slovenci Trubara, zašto su Hrvati zaboravili svog prvog prevoditelja Biblije? To je nedopustivo! Bez Konzula ne bi bilo Novog zavjeta. Pored prijevoda Konzul i Dalmatin su morali sami načini glagoljska slova. Tad se nije moglo otići u trgovinu i kupiti ih. Prvo su otisnuli 5 do 7 tisuća kopija glagoljičkog i ćirilčkog izdanja. Izdali su oko 35 tisuća knjiga pored Biblija što je danas nezamislivo. Njihova namjera je bila i opismeniti ljude. Bio je to misionarski, lingvistički, povijesni i kulturološki projekt, a iznad svega ti prijevodi su bili knjige vjere.

Što ćemo mi učiniti s tim prijevodima? Njima nije svrha da im se divimo zbog njihove ljepote iako je činjenica da su prelijepi. Sjećam se da sam 1971. dio fasciniran dok sam ga original držao u ruci. Cijelo vrijeme je iznad mene bio knjižničar. Ja sam smio imati samo grafitnu olovku uza se što govori s kolikom se pažnjom čuva to izdanje na hrvatskom jeziku.

Koja je svrha ovih izdanja danas? Luther nije imao za cilj postati reformator. On je u Božjoj riječi pronašao mir i to je prvo u psalmima. U njima je našao rješenje za borbu koju je imao s Bogom. A što da mi činimo s ovim? Važno je i proslaviti povijesni događaj, ali ovo što je

zapisano u Božjoj riječi ima smisla jedino ako to primjenjujemo u vlastitom životu. Bog vas blagoslovio!“

Među publikom koja je pažljivo slušala ovo predavanje bio je i Marko Klobučar, učenik 4. a razreda Gimnazije u Sisku, jezični smjer: „Ljudi previše uzimaju stvari zdravo za gotovo. Mi vidimo reformaciju kao povijesnu činjenicu. Ne razmišljamo kad je bila ta prijelomna točka kad je Martin Luther rekao „Sad je dosta! Nešto se mora promijeniti!“ Ako tome ne pridajemo značenje obezvrjeđujemo sam čin. Najdojmljivije mi je bilo večeras kad je čitano na starohrvatskom. Volim jezike pa volim čuti kako su nekad govorili naši stari. Došao sam ovdje s ciljem da se informiram i o jeziku i o reformaciji. Najveću vrijednost u ovom događaju vidim u pokušaju da se izbace posrednici između ljudi kao što su računala, tableti i mobiteli. Čovjek nije otok. Ovakva događanja čuvaju izvorni duh čovječanstva i omogućuju nam da osjetimo što čovječanstvo zapravo jest. Čovječanstvo je razmjena ideja i osjećaja, a tu razmjenu smo imali priliku večeras doživjeti.“

Građani koji žele sami naučiti čitati Novi zavjet na starohrvatskom, bez obzira da li žele čitati na glagoljici ili na tadašnjoj ćirilici, mogu u Baptističkoj crkvi dobiti liste za transliteraciju s tumačem slova i brojki, a u ovoj crkvi u planu imaju i jedan događaj u vezi čitanja ovih izvornika.

Nada Tušak